

Kosovo Educational Research Journal

Volume 4, Issue 1, 2-20.

ISSN: 2710-0871

<https://kerjournal.com/>

Kosova Prizren Belediyesi İlköğretim, Orta Alt ve Orta Üst Öğretim Okullarında Türkçe Eğitim

Ferdi KOVAÇ¹CEM TUNA²

Kosova'da Türkçe eğitim 1389'dan 1912 kadar devam etmiş, 1912-1951 yılları arası eğitim kesintiye uğramış, 1951 yılından günümüze yapılmaya devam etmiştir. Kosova'da Türk toplumunun yoğun olarak yaşadığı şehirlerin başında Prizren gelmektedir. Prizren'de yapılan eğitim ve öğretim, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri eğitim politikaları açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada Kosova Prizren ilköğretim ve ortaöğretim okullarında Türkçe eğitim incelenmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalıdır. Çalışmada Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimle ilgili dokümanlar, çalışmalar incelenmiştir. Dokümanlarda eğitim ile ilgili görülen cümleler bulgu olarak saptanmış, elde edilen bulgulara nitel veri analizlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Bu amaçla toplanan veriler önce eğitim olarak kavramsallaştırılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmiş ve buna göre veriyi açıklayan kodlar saptanmıştır. Buna göre öğrenci sayıları, öğretmen sayıları, eğitim ve öğretimde karşılaşılan sorunlar, eğitim ve öğretime yönelik stratejiler ve çözüm önerileri konuları kodlama yapılmıştır. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim okullarında toplam 1099 Türk öğrenci öğrenim görmektedir. 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ortaöğretim okullarında toplam 350 Türk öğrenci öğrenim görmektedir. 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında toplam 106 Türk öğretmen görev yapmaktadır. Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde öğrenci başarı durumu toplam olarak ilköğretimde % 64, lisede % 77'dir.

Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde sorunları; kitap sorunu, X. sınıf liselere kayıtlarda yaşanan sorunlar, bir psikoloğun yaklaşık 1500 öğrenciyi yeterli olmaması, “Nazim Kokolari – Budakova” İlköğretim Okulunda VI. Sınıftan IX. Sınıfa Türkçe eğitimin olmaması, Türk öğrencilere “Arnavutça” dil dersini veren öğretmenlerin yeterli kalitede olmaması, Eğitim Bakanlığı'nda Türkçe Eğitimle ilgili tam bir yetkilinin olmaması şeklindedir. Prizren Belediyesi'nde Türkçe Eğitim için çalışma stratejisi kısa, orta ve uzun vade şeklinde planlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Kosova, Prizren, Türkçe eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, sorunlar.

To cite this article: Kovaç, F. & Tuna, C. (2023). Kosova Prizren Belediyesi İlköğretim, Orta Alt ve Orta Üst Öğretim Okullarında Türkçe Eğitim. Kosovo Educational Research Journal, 4(1), 2-20.

¹ Kosova Cumhuriyeti Prizren Belediyesi Türkçe Eğitim İçin Üst Düzey Yetkili, Ferdi.kovac@rks-gov.net.

²(Coauthor) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 53200 Çayeli-RİZE. cem.topsakal@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6846-8676

Turkish Language Education in Kosovo Prizren Municipality Primary, Secondary, Lower and Secondary Schools

Abstract: Turkish education in Kosovo continued from 1389 to 1912, education was interrupted between 1912-1951, and it has continued to be given since 1951. Prizren is one of the cities where the Turkish community is densely populated in Kosovo. Education and training in Prizren, the problems encountered and solution suggestions are important in terms of education policies. In this study, Turkish education in Kosovo Prizren primary and secondary schools was examined. The study is based on document analysis, one of the qualitative research methods. In the study, documents and studies related to Turkish education in primary and secondary schools in the city of Prizren, Kosovo were examined. The sentences related to education in the documents were determined as findings, and content analysis, one of the qualitative data analysis, was applied to the findings. For this purpose, the collected data was first conceptualized as education, then arranged logically according to the emerging concepts and codes explaining the data were determined accordingly. Accordingly, the number of students, the number of teachers, the problems encountered in education and training, strategies for education and training and solution suggestions were coded.

The following results were obtained in the study: A total of 1099 Turkish students are studying in primary schools in Prizren Municipality for the 2022 / 2023 academic year. For the 2022 / 2023 academic year, a total of 350 Turkish students are studying in secondary schools in the Municipality of Prizren. For the 2022 / 2023 academic year, a total of 106 Turkish teachers are working in primary and secondary schools in the Municipality of Prizren. In the city of Prizren, Kosovo, the student success rate in Turkish education in primary and secondary schools is 64% in primary education and 77% in high school.

Problems in Turkish education in primary and secondary schools in Prizren, Kosovo; book problem, problems in enrollment in X. grade high schools, one psychologist is not enough for about 1500 students, VI. Class IX. There is no Turkish education in the classroom, the teachers who teach the "Albanian" language to Turkish students are not qualified enough, and the Ministry of Education does not have a full authority on Turkish Education. Working strategy for Turkish Education in Prizren Municipality can be planned as short, medium and long term.

Keywords: Kosovo, Prizren, Turkish education, primary education, secondary education, problems.

1.GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin yönetimi Kosova'da 1389 Meydan Muharebesiyle başlar ve 1912 yılına kadar Osmanlı'nın bu topraklardan geri çekilmesine kadar sürer. Osmanlı Devleti'nin amacı diğer toprak ve bölgelerinde olduğu gibi Kosova'da da eğitimi gerçekleştirmek ve geliştirmektir. 1912'de Eski Yugoslavya Krallığı döneminde Sırbistan Kosova'yı işgal etmiştir. 1951 yılına kadar bu topraklarda en belirgin özellik resmi Türk dilinde eğitimin yapılmamasıdır. 1951 yılında ise Yugoslavya'nın kurulmasıyla birlikte yine Türkçe eğitim başlar. 1974 Anayasası'nda Kosova'da Türkçe resmi dil olmasına rağmen, bu süreçte Türkçe eğitimde sorunlar çözülememiştir. 1999 yılında Kosova BM yönetimi altına girer, bu süreç 17 Şubat 2008 Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesine kadar devam etmektedir. Bu zamanın en belirgin özelliği Türkçe eğitimin devam etmesi, çok uluslu bir toplum ve demokrasinin oluşturulması için sivil toplum kuruluşlarının eğitim sorunlarının çözülmesinde etkin rol almasıdır. 1999 NATO müdahalesinden sonra Kosova'da kurulan Birleşmiş Milletler Geçici

Misyonu UNMİK, çok uluslu bir demokratik toplum geliştirmeyi amaçlamıştır. Kosova'da Türkçe eğitim tarihi süreç içinde dördüncü dönemini yaşamaktadır. UNMİK yönetmeliği eğitim yasasında Kosova'da Arnavutça, Sırpça, Boşnakça ve Türkçe olmak üzere dört dilde eğitim yapılmaktadır. Bu yasalara göre Kosova'da her topluluk üniversite düzeyine kadar anadilinde eğitim görme hakkına sahiptir (Koro, 2008: 8; Suroy Receptoğlu, 2005; Zengin ve Topsakal, 2008: 112).

1.1. 1951'de Eski Yugoslavya'da Başlayan Türkçe Eğitim

1913 sonrası Sırp, Pristine ve Prizren'deki birkaç medrese dışında Kosova'da Türkçe eğitim yasaklanmıştı. 1943'te ise Türkçe eğitim tamamen kaldırılmıştır. 1947 yılında Prizren'de, Kosova'nın diğer kentlerinde ve Brodosan köyünde, kimileri daha önce, kimileri daha sonraki yıllarda bütün medreseler kapatılmıştır. 1948 yılında Kosova Bölgesinde din görevlisi yetiştirecek orta medrese okulu Pristine'de açılmıştır. Fakat bu medresede eğitim Arnavutça dilinde yapılmıştır (TDK, 1999: 217).

Eski Yugoslavya'daki Türkleri genellikle Kosova Bölgesinde yaşadıkları için Bölge Halk Kurulunun Karar Komisyonu, Kosova-Metohiya Özerk Bölgesinde Türkçe eğitim görülecek okulların açılması ile ilgili bir önerge hazırlayıp 20 Mart 1951 tarihinde düzenlenen üçüncü dönem Bölge Halk Kurulunun 2. Olağan Oturumuna bu komisyonun sözcüsü Şefket Mustafa tarafından sunulmuştur. 5 Eylül 1951 tarihinde Kosova'da Türklerin yaşadıkları kent ve köylerdeki okullarda Türkçe eğitim verilecek sınıflar, bazı yerlerde ise okullar çalışmalarına başlamıştır. Böylece Kosova'da yaşayan Türkler de kendi ana dillerinde öğrenim görme hakkına kavuşmuştur (TDK, 1999: 221).

1951/52 öğretim yılında Prizren Belediyesinde 9 birinci sınıf, 5 ikinci sınıf, 7 üçüncü sınıf, 5 dördüncü sınıf; toplam 26 sınıf Türk dili üzere çalışmıştır. Bu dönemde 26 sınıfta toplam 1123 öğrenci öğrenim görmüştür (TDK, 1999: 222).

Türklerin Kosova'daki hukuki varlığı ancak 1951'de tanındı. Aslında 1945'te Eski Yugoslavya Federasyonunun kurulmasından sonra tüm azınlıklar kendi dillerinde öğrenim görme hakkını elde etmişti. Ancak 1945'e kadar okullarda Sırpça okumak zorunda kalan Türkler, bu tarihten sonra Arnavutça okumaya zorlandılar. Türkler, Türkçe eğitim hakkını altı yıl gecikme ile elde etmiştir. Ancak 5 Eylül 1951'den itibaren Türkler, çoğunluk oldukları yerlerde kendi okullarını kurma hakkını elde etmiştir. Kosova 1999 yılı sonrası BM altına girmesi ve 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmesi ile 4. Dönemini yaşamakta olan Kosova Türkçe eğitimi ve Kosova Türkleri her eğitim aşamasında kendi okullarına sahiptir. Prizren, Mamuşa, Pristine, Gilan, Dobriçan ve Vıçitrn'da toplam 3000'e yakın Türk öğrencisinin devam ettiği 3 anaokulu, 11 ilkokul, 6 lise, Pristine Üniversitesi'ne bağlı Filoloji Fakültesinde Türk Dili Edebiyatı Bölümü ve Prizren Eğitim Fakültesinde Sınıf Öğretmenliği ve Matematik Enformatik Bölümleri bulunmaktadır (Taşkıran, 2009: 24; Zengin ve Topsakal, 2008). İlerleyen dönemde Prizren "Ukshin Hoti" Üniversitesinde 3 ayrı bölümde Türkçe dilinde eğitim verilmektedir. "Sınıf Öğretmenliği", "Anasınıf Öğretmenliği" ve "TİK Teknoloji, İletişim ve Komünikasyon" bölümleri çalışmalarını sürdürmektedir.

1.2. Kosova'da Türkçe Eğitimde Öğretmen Kadrosu

Kosova'da Türkçe eğitim - öğretim XV. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı yönetim organları yanı sıra Türkçe eğitim kurumları kurulmasıyla başlamıştır. Kosova'da Türkçe eğitimin kurumu için ilk yazılı belge, 1515 yılında yazılan Suzi Çelebi Vakıfnamesi'dir. Ünlü bir Türk şairi de olan Suzi Çelebi, Vakıfnamesi'nde Prizren'de bir cami, caminin bitişiğinde bir mektep yaptığını ve mektebe kitaplar vakfettiğini belirtmektedir (Kaleşi, 1962: 92; Akt. Topsakal ve Koro, 2007: 20).

Osmanlı Devleti'nde camiler bir ibadet yerinden başka birer eğitim merkezi idi. Kosova'da XV. Yüzyılın ikinci yarısında Kosova'da Türkçe eğitim de yapıldığı olasıdır. XVI. Yüzyılın ikinci yarısında başlayarak Prizren'den başka Kosova'nın diğer kentlerinde, çoğunlukla camilerin bitişiğinde sıbyan mektepleri ve medreselerin inşa edilmesi, çok sayıda çocuğun Türkçe eğitim - öğretim yaptığını kanıtlamaktadır (Topsakal ve Koro, 2007: 21).

Osmanlı İmparatorluğu'nda dolayısıyla Kosova'da da, Tanzimat dönemine kadar (1455-1839) Türkçe eğitim ve öğretim sıbyan mekteplerinde ve medreselerde gerçekleşmektedir. Osmanlıların ilköğretim seviyesindeki okullara genel olarak "sıbyan mektebi" veya mahalle mektebi denilmektedir. Sıbyan okullarına "mektep" veya "küttab" da deniliyordu. Sıbyan, küçük erkek çocuk anlamına gelen "sabi" nin çoğuludur. Küttab veya mektep, "yazı öğretilen yer" anlamına gelir. Küttab veya mektep öğretmenlerine "muallim" denilmektedir. Muallimler genellikle o mahalle veya caminin imamı olurlar; imamların eşleri de kız öğrencilerine öğretmenlik yapmaktadır (Ergün, 2008: 1). Medreselerde sıbyan mekteplerini bitirenlerin ya da en az o kadar özel bir öğrenim gören erkek öğrencilerin gittiği görülmektedir. Öğrenci sayısı, vakıf şartlarına, binanın büyüklüğüne ve dönemlere göre değişmekle beraber, genellikle bir medresede tüm öğrenci sayısı 20-30'u geçmemiştir (Akyüz, 2001: 67).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında, Sultan II. Abdülhamit döneminde rüşdiye denilen orta eğitimin gelişimine Kosova vilayetinde de önem verilmiştir. Priştine'de rüşdiye okulu 1869 yılında kurulmuştu. Kosova'da rüşdiyelerin sayısı 1878 yılında 7'ye çıkmıştır. II. Abdülhamit döneminde ise Kosova'da 14 rüşdiye okulu inşa edilmiştir (Recepçiç, 1984: 15; Akt. Topsakal ve Sofoğlu: 2007: 70; Demir, 2010).

Türk eğitim tarihinde öğretmen yetiştirme sorunu XIX. Yüzyıl ortalarına gelinceye kadar okullaşmamıştır. Bu dönemde medreseler hem adalet mekanizmasını hem din adamlarının ve "sıbyan mektepleri muallimleri" nin ve medrese öğretim elemanlarının yetişmesinde hemen hemen tek kaynak olmuşlardı. Okullara öğretmen yetiştirmek için ilk önce 1848 yılında İstanbul'da Darülmualimin-i Rüşdi açılmıştır, daha sonra ise, 1868 yılında ilköğretim öğretmenleri yetiştirmek için bir "Darülmualimin-i Sıbyan" kurulmuştur. 1869 Genel Eğitim Yönetmeliğinde de (Marif-i Umumiyye Nizamnamesi) bir büyük Darülmualimin kurulması öngörülmüyordu. Buna göre bu okul üç şubeden oluşacaktı: Rüşdiye, İdadiye ve Sultaniye. Bu üç çeşit okula öğretmen yetiştirecek büyük Darülmualim'in yöneticisine Darülmualimin-i Sıbyan'ın yönetimi de verilmişti. Aynı yönetmelik Sıbyan ve Rüşdiye okullarına öğretmen yetiştirecek bir Kız Öğretmen Okulu (Darülmualimmat) kurulmasını da öngörüyordu. Yönetmelik maddelerine göre 1870 yılında açılan Darülmualimat, üç yıl öğretim süreli hem sıbyan okullarına, hem de kız rüşdiyelerine öğretmen yetiştiren bir kurum olarak devam etti. Okullara gereken öğretmen kadrosu yetiştirmek ve Kosova'da eğitimde yeni metodların

uygulanarak eğitimin modernize ettirilmesi için, Osmanlı Hükümeti 1879 yılında bir Öğretmen Okulu (Eğitim Fakültesi) açılmasına karar almıştır (Sofuoğlu, 2006: 18).

Bu karara dayanarak Kosova Vilayeti'nin Priştine kentinde daha 1880 yılında Darümuallimin-i Sıbyan açılmıştır. Bu hususla ilgili bir irade-i saniyede, okulun gayesi “Kosova vilayetindeki hocalara yeni usulün öğretilmesi ve yeni hocalar yetiştirilmesi” şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre, Priştine Darümuallimin-i Sıbyan'ına hem yeni öğretmen yetiştirmek, hem de mevcut öğretmenlere kurs vermek gibi iki görev verilmiştir. Aynı vesikadan, Priştine'de uygulama okulu olarak bir de numune iptidai okulu açıldığını, hatta Fatih iptidai okulu öğretmenlerinden Hüseyin Efendi'nin buraya 750 kuruş maaşla tayin edildiği görülmektedir. Ayrıca Priştine Darümuallimin-i Sıbyani “Mekatib-i âliye” den sayıldığından, okulun maaş ve diğer masraflarının karşılanması için maarif bütçesinden tahsisat ayrılmıştır (Safçı ve Koro, 2008: 30).

Balkan savaşlarıyla Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesiyle Sırbistan Devleti'nin işgali altına düşen ve Kosova'da yaşamaya devam eden Türkler'in tüm ulusal hak ve özgürlüklerine son verilmiştir. XX. Yüzyılın başlangıcında (1900-1912) Osmanlı döneminde çok sayıda eğitim kurumlarından yararlanabilme imkânına sahip bulunan Kosova Türkleri, Balkan Savaşı sonrasında, ulusal kimliklerinin yadsınmasıyla birlikte bütün bu sahip oldukları eğitim-öğretim kurumlarında da birdenbire yoksun kalmışlardır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da kurulan Eski Yugoslavya Devleti'nden dolayısıyla çoğunlukla Kosova, Sancak ve Makedonya'dan Müslüman ahalinin Türkiye'ye göç etmesi, Türkçe eğitimin yapılmaması, Sırpça ise çok az sayıda Türk öğrencilerinin öğrenim görmesi nedenleriyle, Kosova Türklerinin eğitim-kültür sayesinde bir gerileme meydana gelmiştir (Safçı ve Koro, 2008: 31).

Birinci Balkan Savaşı'ndan, 1912-1951 yılına kadar Kosova'da Türkçe eğitim - öğretim yapılamamasından dolayı öğretmenlerin yetiştirilmesi durdurulmuştur. İki Dünya Savaşı arasında Kosova'da anadilinde resmi okulların çalışmaması ile Arnavut ve Türk çocukları, özel sıbyan mektepleri ve medreselerinde öğrenim görmek zorunda kalmışlardır. Kosova'da Türk kimliği 1951 yılından tanınmakla birlikte 39 yıl aradan sonra yeniden Türkçe eğitim ve öğretim yapılmaya başlamıştır. 20 Mart 1951 tarihinde düzenlenen Üçüncü dönem Bölge Halk Kurulu'nun ikinci sıralı oturumunda Türkçe eğitim ve öğretimin başlamasıyla ilgili alınan karar 1 Nisan 1951 yılında “Resmi Gazete”de yayınlanmış ve hemen yürürlüğe girmiştir (Suroy, 2006: 116). 1951/1952 öğretim yılında Türkçe öğrenim görmek için ilköğretim ve lise okullarına kayıtlar yapılmıştır. 1951/1952 öğretim yılında Kosova'nın Prizren, Priştine, Gilan, Mitroviça, İpek şehirlerinde ve Mamuşa, Dobırçan (Kosova) ve Bilaç (Sırbistan) köyünde Türk ilkokulları açılmıştır (TDK, 1999: 235).

1951 yılında Türkçe öğretim yapılmaya başladığı sırada hemen hemen hiçbir öğretmen gereken kafiye sahip olmadığı için yüksekokul veya fakülte mezunu değildi. Kosova'nın altı kent ve iki köyünde Türkçe yapılacak olan eğitime öğretmen sağlamak amacıyla 1951 yılının yaz aylarında Üsküp'ün “Nikola Karev” öğretmen okulunda öğretmen kursları düzenlenmekte idi. 1952/1953 yılında ise Kosova'dan 5 öğrenci Üsküp'teki Öğretmen Okulu'na kaydını yaptırmıştır. Bu okulu ancak 2 öğrenci 1955/56 yılında bitirmeyi başarmıştır. Kosova'da Türkçe eğitim ve öğretimin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1962/63 öğretim yılında

Prizren'in "Cevdet Doda" Yüksek Pedagoji Okulu'nda Türk dili ve edebiyatı bölümü, "Dimitriye Tucoviç" Öğretmen okulunda bir karma sınıf (Sırp, Boşnak, Karadağlı ve Türk öğrencilerden) ve 1963/64 öğretim yılında ise sadece Türk öğrencilerden oluşan bir sınıf açılmıştır (TDK, 1999: 236).

Kosova'daki Türkçe eğitim veren okullara öğretmen kadrosu yetiştirmek için 1951 yılında yaygın eğitime başvurulmuştur. Böylece Kosova'dan yaklaşık 70 öğretmen adayı Üsküp Nikola Karev Öğretmen Okuluna gönderilmiştir. İleriki yıllarda okullarda öğrenci sayısı artınca kurslara katılan öğretmen sayısı da artmıştır. 1952/53 öğretim yılından sonra Kosova'da Priştine ve Prizren kentinde düzenlenen yaz öğretmen kurslarında da öğretmen yetiştirilmeye başlamıştır (TDK, 1999: 237). 1962 - 1971 yılları döneminde çalışan Prizren Öğretmen Okuluna 157 öğrenci kaydı yapmıştır. Öğretmen okuluna kayıt yaptıran 157 öğrenciden 90 öğrenci mezun olmuştur. 1960'lı yılların sonlarında ve 70'li yıllarda Kosova Türk gençleri Sırpça üniversite ve YPO öğrenim göyerek Kosova'da Türkçe eğitim için kadrolar yetiştirmiştir (TDK, 1999: 217).

1992 yılında Türkiye Cumhuriyeti "Büyük Öğrenci Projesi"ni uygulamaya koymuş, Kosova'da Türkçe öğrenim gören liselerden mezun olan gençler Türkiye üniversitelerinde öğrenim görmeye başlamışlar. Bu öğrenciler XXI. Yüzyılın ilk yıllarında üniversiteleri ve yüksekokulları bitirmekle Kosova'da Türkçe eğitimi için gereken kadro yetiştirmeye başlamıştır.

2003/2004 öğretim yılında Prizzren'de Eğitim Fakültesi bünyesinde Türkçe Sınıf Öğretmenliği bölümü açılmıştır. Bu bölümde 2006/2007 öğretim yılında ilk mezunlarını vermekle öğretmen kadrosu yetiştirmeye başlamıştır. 2007/08 öğretim yılında yapılan incelemelere göre Kosova ilk ve ortaöğretim okullarında Türkiye Cumhuriyeti Üniversitelerinde mezun olan 32 öğretmenin çalıştığı görülmektedir (Safçı ve Koro, 2008: 34).

Kosova'nın genelinde 74 sınıf öğretmeni ve 100 branş öğretmeni toplam 174 olmak üzere öğretmen mevcuttur. Kosova okullarında yapılan araştırmalara göre, bu ülkede Türk dilinde 11 ilköğretim ve 6 ortaokulda 174 öğretmen çalışmaktadır. Kosova'da Türk dilinde çalışan 174 öğretmenden 61 ya da % 35,29 oranında üniversite, 88 ya da % 52,93 oranında yüksekokul ve 20 ya da % 11,78 oranında öğretmen okulu veya lise mezunlarıdır. Bu öğretmenlerimizden % 45 oranında 31 – 40 yaş arası, % 20 oranında 20 – 30 yaş arası, % 30 oranında 41 – 50 yaş arası ve % 5 oranında 50 – 60 yaş arası olmak üzere belirlenmiştir (Safçı ve Koro, 2008: 25).

Prizren'de öğretmen ve Türk toplumunun eğitim haklarını savunmak amacıyla Kosova Türk Öğretmenler Derneği 12.06.1994 tarihinde kurulmuştur. Aradan iki yıl geçtikten sonra Türk Öğretmenler Derneği, bu iki yıl içinde Türkçe eğitimde çeşitli sorunlarla karşılaşarak onlara çözüm bulmakta büyük mücadeleler vermiştir ve vermeye devam etmektedir (İğciler, 1996: 10).

1.3.Prizren'de Türkçe Eğitimin Tarihsel Süreci

1354 yılında Osmanlı askeri kuvveti Balkan yarımadasına ayak basmıştır. 1371 yılı Meriç savaşıdan sonra ve 1389 yılında Kosova Muharebesinden sonra Osmanlılar Balkan

yarımadasının güney ve güneydoğu bölgelerinin büyük kısmını yönetimi altına almıştır. Osmanlıların gelmesiyle bu topraklarda toplumsal değişimler, ekonomi, eğitim ve kültür gelişmelerin başladığı görülmektedir. Osmanlılar 1425 yılında Prizren kentini de yönetimine katarak bu kentte kısa bir sürede büyük kalkınmalar gerçekleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetimi altında bulunan bu bölgelere özel din yerleri yani camiiler, çeşitli binalar ve enfastrüktür yerler inşa edilmiştir. Bazı kaynaklara göre kente ilkyazı okuma merkezi Suzi Çelebi camisinde gerçekleşmiştir (Prizren’de Namazgâh camiden sonra kurulan ikinci cami). Bu camii kentin ilk öğretmeni olan Suzi Çelebi tarafından 1512-1513 yıllarında yani XVII yy. başlangıcında inşa edilmiştir. Suzi Çelebi büyük edebi şahıs olarak bu camide hem din hocası hem de eğitim-öğretim hocalık görevini yürütmüştür. Bu edebi şahıs (Suzi Çelebi) bu camide yeterli sayıda öğrencilere ilk olarak din dersleri sonra bu derslerle birlikte doğa bilim dersler, matematik, coğrafya, tarih ve yazı okumak derslerini öğretmiştir. Buna göre bu camide ilerlemiş bir seviyede ilim-öğretim gerçekleşiyordu (Vırmiça, 2007). XVI yy. sonunda Mehmet Paşa idaresi tarafından Medrese Okulu çalışmaya başlatılmış. Aynı şahıs Mehmet Paşa Camii - okulu ve kentin merkez bölümünde hamamı da inşa etmiştir. 1830 yılı istatistik kayıtlara göre Prizren’de 30 ilkokul (camilerde ve evlerde çalışan okullar) 1 ortaokul, 3 medresede toplam 1537 öğrenci öğrenim görüyor ve 136 öğretmen çalışıyordu. Diğer kentlere kıyaslandığında Prizren’de okul, öğrenci ve öğretmen sayısı en fazla idi (Vırmiça, 2007; Demir, 2010).

XIX. yy. Kosova Vilayetinin merkezi olan Prizren’de bazı gazete ve dergiler Osmanlıca ve Türkçe dilinde basılmaya başlamıştır. 1871 yılında kentte ilk basılan gazete “Prizren” adını taşıyordu. Daha sonra II. Meşrutiyet’ten sonra “Enva Hürriyet” ve “Yıldız” dergileri basılmaktadır. XX. yüzyılın başlangıcında “Yeni Mektep” gazetesi çıkmaya başlamıştır. Bütün bu gazete ve dergiler burada yaşayan ulusların toplum, ekonomi, eğitim ve kültür seviyesini yansıtmaktaydı. XIX. yy. sonunda ve XX yy. başlangıcında büyük Osmanlı İmparatorluğunda bazı siyasi-askeri gereklilikler hissedilince, bu durum Balkan yarımadasını da etkisi altına almıştır. 1912 yılında I. Balkan savaşı ve 500 yıllık idareden sonra Osmanlılar Balkan yarımadasının bir kısmından çekilmek zorunda kalmıştır. Bu durum okulların çalışmasına da kötü tesir etmiş ve Prizrende de Türkçe ve Arnavutça dilinde eğitim veren okullar çalışmalarına ara vermiştir. Birkaç yıl sonra bu bölgede Boşnak-Sırp dilinde eğitim veren okullar çalışmalarına başlamıştır. Birçok Müslüman aile çocuğunun eğitimi aksamasın diye Boşnak-Sırp dilinde derslerini görmesine izin vermek zorunda kalmıştır (Vırmiça, 2007; Kovac, 2011).

Birinci Balkan Savaşı’nda (1912), Balkan İttifakı karşısında Osmanlı Devleti’nin yenilgiye uğraması sonucu Kosova, Sırbistan Krallığı sınırları içinde kalmıştır. Bu siyasi sonuç beraberinde Türkler ve Müslümanlar açısından pek çok sosyal, kültürel, eğitim sorunları getirmiştir. Yüzyıllardır Balkanlarda Türkçe ve Türkler hâkim konumdayken siyasi kayıplarla Türkçe de tamamen yadsınır konuma düşmüştür (Derviş, 2008: 2).

II. Dünya savaşıdan sonra Kosova’da Arnavut dilinde okullar çalışmaya devam etmiş, Türk dilinde ise okulların açılması için karar getirilmemiştir. Yönetim Türk dilinde eğitimin gerçekleştirilmesi bu ulusa ait yapılmış bir haksızlık düşüncesine sahipti. Devlet yöneticileri Türkçe eğitime yapılan yanlıştın 1951 yılında farkına varmış ve o zaman ki eyalet meclisi 20 Mart 1951 tarihinde Türk dilinde okulların açılmasının kanunu getirilmiştir. Türkçe olarak eğitim veren okullar Prizren, Priştine, İpek, Mitroviça, Vuçiturn, Gilan, Dobırçan ve Mamuşa’da

çalışmalarına başlamıştır. Prizren’de 1951 yılının Nisan ayında bazı dersler Türkçe dilinde görülürken, resmi dersler ise 5 Eylül 1951 yılında başlamıştır (Vırmiça, 2007: 133).

Osmanlı Devleti’nin Balkanlardan çekilmesiyle Türk çocukları, kendi ana dillerinde öğretim görmekten yoksul kalmaktadır. 1912 - 1951 yılları döneminde Kosova’da Türkçe okulların yokluğu yüzünden, Türk çocukları Sırpça ya da 1941-1945 yılları döneminde Arnavutça öğrenim görmek zorunda bırakılmıştır (İğciler, 1996: 5). O günden günümüze Prizren’de Türkçe eğitim çeşitli zorluklarla devam etmektedir. 2008 yılında Kosova’nın bağımsızlığı sonucu kabul edilen Anayasaya göre Türkçe bugün Kosova’da, Türklerin seçim barajını geçebildikleri Prizren ve Mamuşa belediyeleri resmi statüye sahiptir (Akgün, 2012: 23).

Bu çalışmada Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitim incelenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde öğrenci sayıları ne kadardır?
2. Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde öğretmen sayıları ne kadardır?
3. Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde öğrenci başarı durumu nasıldır?
4. Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde sorunlar nelerdir?
5. Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde sorunlara yönelik stratejiler ve çözüm önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalıdır. Çalışmada Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimle ilgili dokümanlar, çalışmalar incelenmiştir. Dokümanlarda eğitim ile ilgili görülen cümleler bulgu olarak saptanmış, elde edilen bulgulara nitel veri analizlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Bu amaçla toplanan veriler önce eğitim olarak kavramsallaştırılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmiş ve buna göre veriyi açıklayan kodlar saptanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Buna göre öğrenci sayıları, öğretmen sayıları, eğitim ve öğretimde karşılaşılan sorunlar, eğitim ve öğretime yönelik stratejiler ve çözüm önerileri konuları kodlama yapılmıştır. Kategorilerden oluşturulan üst tema eğitim olarak saptanmıştır. Bu aşamada elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Kosova Prizren Belediyesinde İlköğretim Ve Ortaöğretim Okullarında Yapılan Türkçe Eğitimde Öğrenci Sayıları

Kosova eğitim sistemi ülkenin tamamını kapsamakta ve ülke sınırları içindeki tüm belediyelerde uygulanmaktadır (Zengin ve Topsakal, 2008: 113). Bu belediyelerden biri çalışma konusu olana Prizren belediyesidir. 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi’nde ilköğretim okullarında Türk öğrenci sayı bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi’nde ilköğretim okullarında Türk öğrenci sayı bilgileri

Shkolla Okul	Klasa Sınıf										Total Toplam
	Ana sınıf	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
1. “MOTRAT QIRIAZI” İlköğretim Okulu	40	37	41	35	21	44	47	41	54	35	395
2. “EMIN DURAK” İlköğretim Okulu	34	30	28	30	17	27	18	30	21	23	258
3. “MATI LOGORECI” İlköğretim Okulu	20	10	10	12	19	23	11	17	20	21	163
4. “MUSTAFA BAKIU” İlköğretim Okulu	16	7	15	20	15	7	11	13	20	9	133
5. “ABDYL FRASHERI” İlköğretim Okulu	15	9	16	16	8	13					77
6. “HYSEN REXHEPI” Orta Alt Eğitim Okulu							6	16	18	8	48
7. “NAZIM KOKOLLARI” İlköğretim Okulu	9	6	/	2	6	2					25
Toplam sayı	134	99	110	115	86	116	93	117	133	96	1099

Tablo 1’e göre; Motrat Qiriazı İlköğretim Okulunda 395, Emin Durak İlköğretim Okulunda 258, Mati Logoreci İlköğretim Okulunda 163, Mustafa Bakiu İlköğretim Okulunda 133, Abdyl Frasheri İlköğretim Okulunda 77, Hysen Rexhepi Orta Alt Eğitim Okulunda 48, Nazım Kokollari İlköğretim Okulunda 25 olmak üzere toplam 1099 öğrenci öğrenim görmektedir.

2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi’nde ortaöğretim okullarında Türk öğrenci sayı bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi’nde ortaöğretim okullarında Türk öğrenci sayı bilgileri

Shkolla Okul	Klasa Sınıf			Numri Total Toplam Sayı
	X	XI	XII	
1. “GJON BUZUKU” Fen Lisesi	48	41	45	134
2. “LUCIANO MOTRONI” Tıp Meslek Lisesi	50	32	41	123
3. “YMER PRIZRENI” Ekonomi Meslek lisesi	10	11	16	37
4. “11 MARSİ” Teknik Meslek Lisesi	15	24	17	56

Toplam Sayı	123	108	119	350
--------------------	------------	------------	------------	------------

Tablo 2'ye göre; Gjon Buzuku Fen Lisesinde 134, Luciano Motroni Tıp Meslek Lisesinde 123, Ymer Prizreni Ekonomi Meslek Lisesinde 37, 11 Marsi Teknik Meslek Lisesinde 56 olmak üzere toplam 350 öğrenci öğrenim görmektedir.

3.2. Kosova Prizren Belediyesinde İlköğretim Ve Ortaöğretim Okullarında Yapılan Türkçe Eğitimde Öğretmen Sayıları

2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında Türk öğretmen sayı bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında Türk öğretmen sayı bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

İLKÖĞRETİM VE LİSE OKULLARINDA GÖREVLİ ÖĞRETMEN – BİLGİLERİ		
		Öğretmen Sayısı
1.	İlköğretim Sınıf Öğretmeni	33
2.	İlköğretim Branş Öğretmeni	37
3.	İlköğretim Ana Sınıf Öğretmeni	5
TOPLAM		73
4.	Liselerde Branş Öğretmenleri	31
TOPLAM		106

Tablo 3'e göre 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim okullarında 33 sınıf, 37 branş ve 5 anasınıfı olmak üzere toplam 75 öğretmen görev yapmaktadır. Öğretmen kadrosu cinsiyet olarak 58 kadın, 17 erkek öğretmenden oluşmaktadır. *Liselerde ise 16 erkek, 15 kadın olmak üzere toplam 31 öğretmen görev yapmaktadır.*

2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında Türk öğretmenlerin kalifiye bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: 2022 / 2023 Eğitim – Öğretim Yılı İçin Prizren Belediyesi'nde İlköğretim Ve Ortaöğretim Okullarında Türk Öğretmenlerin Kalifiye Bilgileri

TÜM ÖĞRETMENLER – KALİFİYE BİLGİLERİ		
1.	Yüksek Okul Mezunu	33
2.	Üniversite Öğrencisi	1
3.	Lisans Tamlama (2 + 2)	13
4.	Üniversite Mezunu	61
5.	Yüksek Lisans Öğrencisi	1
6.	Yüksek Lisans Mezunu	3

7.	Doktora Öğrencisi	5
TOPLAM		106

Tablo 4'e göre; 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında Türk öğretmenlerin 33'ü yüksek okul, 61'i üniversite, 3'ü yüksek lisans mezunudur. 13 öğretmen lisans tamamlamıştır. Öğretmenlerden 5'i doktora, 1'i yüksek lisans ve 1'i üniversite öğrencisi olarak öğrenimlerine devam etmektedir.

3.3.Kosova Prizren Belediyesinde İlköğretim Ve Ortaöğretim Okullarında Yapılan Türkçe Eğitimde Öğrenci Başarı Durumu

Kosova Prizren belediyesinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde öğrenci başarı durumu eğitim ve öğretim yılı sonunda yapılan genel sınavlar sonucu ortaya çıkmaktadır. Sınav sonuçları aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 5: 04 – 14 Haziran 2022 Tarihli IX Sınıflar Başarı Testi Sonuçları

Belediye Kodu	Okul Kodu	Okul İsmi	Öğrenci Sayısı	Olması gereken en yüksek puan	Yapılan Puan	Başarı Yüzdeliği
24	2	Emin Durak	24	4800	2990	% 62
24	5	Motrat Qiriazı	31	6200	4001	% 64
24	7	Mati Logoreci	18	3600	2144	% 59
24	8	Mustafa Baki	7	1400	713	% 50.9
24	53	Hysen Rexhepi Abdyl Frasheri	17	3400	2418	% 71
TOPLAM BAŞARI ORANI			97	19.400	12.418	% 64

Tablo 5'e göre Emin Durak İlköğretim Okulunda % 62, Motrat Qiriazı İlköğretim Okulunda % 64, Mati Logoreci İlköğretim Okulunda % 59, Mustafa Baki İlköğretim Okulunda % 50.9, Hysen Rexhepi Orta Alt Eğitim Okulunda ve Abdyl Frasheri İlköğretim Okulunda %71 başarı yüzdeliği elde edilmiştir. Toplam başarı oranı ise % 64' dür.

Tablo 6: 14 – 21 Haziran 2019 Lise Mezuniyet Sınavı Sonuçları³

Belediye Kodu	Okul Kodu	Okul İsmi	Öğrenci Sayısı	Başarılı	Başarısız	Eksik	Başarı Yüzdeliği
---------------	-----------	-----------	----------------	----------	-----------	-------	------------------

³ Kovid 19/ salgın sürecinde sınavlar yapılamadığından 2019 verilerine ulaşılabilmektedir.

24	1	Gjon Buzuku	64	63	1	-	% 98
24	7	Luqiano Matroni	59	42	17	-	% 71
24	6	11 Mars Teknik	14	6	8	-	% 42
24	8	Ymer Prizreni	12	4	8	-	% 30
TOPLAM BAŞARI ORANI			149	115	34	-	% 77

Tablo 6'ya göre Gjon Buzuku Fen Lisesinde %98, Luciano Motroni Tıp Meslek Lisesinde % 71, 11 Marsi Teknik Meslek Lisesinde % 42, Ymer Prizreni Ekonomi Meslek Lisesinde %30 başarı yüzdeliği elde edilmiştir. Toplam başarı oranı % 77' dir.

3.4. Kosova Prizren Şehrinde İlköğretim Ve Ortaöğretim Okullarında Yapılan Türkçe Eğitimde Sorunları

Prizren Belediyesi Eğitim Müdürlüğü tarafından 2021 yılında hazırlanan raporda Türkçe eğitimde var olan sorunlar ortaya konulmuştur (Prizren Belediyesi Eğitim Müdürlüğü, 2021). Bu raporu 2022 yılında Toplulukların Eğitim Gördüğü Lise Düzeyindeki Okullarda Mevcut Durum takip etmiştir (Kovaç, 2022). Buna göre sorunları 2021 yılından günümüze; kitap sorunu, X. sınıf liselere kayıtlarda yaşanan sorunlar, bir psikoloğun yaklaşık 1500 öğrenciye yeterli olmaması, “Nazim Kokolari – Budakova” İlköğretim okulunda VI. Sınıftan IX. Sınıfa Türkçe eğitimin olmaması, Türk öğrencilere “Arnavutça” dil dersini veren öğretmenlerin yeterli kalifiyede olmaması, Eğitim Bakanlığı'nda Türkçe Eğitimle ilgili tam bir yetkilinin olmaması şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

3.4.1.Kitap Sorunu

2021 / 2022 eğitim-öğretim yılı için Kosova Yeni Eğitim Müfredatına göre hazırlanan kitapların Türkçe dilinde eğitim gören öğrencilere ulaşmaması önemli bir sorundur. Bakanlıktan edinilen bilgilere göre kitapların basım aşamasında olmasından dolayı, gecikmenin yaşandığı söylenmiştir. Eğitim yılının gecikmeli (27.09.2021) olarak başlamasına rağmen çocukların okullara kitapsız gitmeleri eğitim açısından çok verimli olmamıştır.

3.4.2.X. Sınıflara Kayıtlarda Yaşanan Sorunlar

Prizren Belediyesinde her eğitim yılının sonunda İlköğretim IX. Sınıflardan yaklaşık 120 öğrenci mezun olmaktadır. Prizren Belediyesi'nde 4 ayrı lisede Türkçe dilinde eğitim görülmektedir. Kosova Eğitim Bakanlığının X. sınıflara kayıtlarla ilgili yayınladığı duyuruda ikinci kayıt döneminde Topluluklar için kriterlerde bir değişiklik ya da esneme yapılmadığı

takdirde, belli sayıda öğrenci kaydını yaptırmakta sorun yaşamaktadır. Her iki kayıt döneminde kriterler aynı bırakıldığı takdirde, birinci kayıt döneminde kaydını yaptıramayan öğrenci, ikinci kayıt döneminde de kaydını yaptıramamaktadır. Dolayısıyla kayıtlarla yapılan planlamada bir sınıfta 24 öğrenci olması gerektiğini göz önünde bulundurulduğunda, ikinci kayıt döneminde yer kalan, yani dolmayan sınıflara bu öğrencileri yerleştirmek için Toplulukları kapsayan bir kararın alınması gerekmektedir.

3.4.3.Psikolog Sorunu

Prizren Belediyesi'nde ilk defa 2020 yılında Türkçe Eğitimde görev alacak bir Psikolog kabul edildi. İlk ve orta öğretimde toplam olarak yaklaşık 1500 öğrenci Türkçe dilinde eğitim görmektedir. Bir psikoloğun öğrencilerin sorunlarıyla yakından ilgilenebilmek için yeterli olmadığı açıktır. En kısa zamanda ilköğretim ve ortaöğretimden sorumlu olacak yeteri kadar psikoloğun daha kabul edilmesi doğru olacaktır.

3.4.4.Nazim Kokolari – Budakova İlköğretim Okulunda Türkçe Eğitim

Dardania bölgesindeki “Nazim Kokolari – Budakova” İlköğretim okulunda Türkçe dilinde eğitim birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar karma sınıflar halinde görülmektedir. Beşinci sınıfını tamamlayan bir öğrenci kendi anadilinde VI. Sınıftan itibaren eğitim olmadığı için başka okula transfer olmak zorunda kalmaktadır. Bölgenin merkeze yaklaşık 3 km uzaklıkta olduğunu varsayılırsa bir ilkokul öğrencisi için oldukça zor bir durum. Bu okulda VI. Sınıftan IX. Sınıfa kadar Türkçe dilinde eğitimin olması o bölgede Türk topluluğuna ait yaşayan aile ve çocuklar için büyük bir kolaylık sağlayacaktır.

3.4.5.Türk Öğrencilerinin “Arnavutça Dil Dersi” Öğretimi

Kosova Eğitim Yasalarına göre topluluk öğrencilerine Arnavutça dil dersi 3. Sınıftan itibaren başlamaktadır. Prizren Belediyesi'nde bu derse giren bazı öğretmenlerin o alandan olmadığı ve bu derse vermek için yeterli kalifiyede olmadıkları bilinmektedir. Bu derse girecek öğretmen seçimi o okulun müdürüne ait olduğu için bu konuda daha özveri ile düşünmeleri gerekmektedir. Çünkü Türk toplumu da öğrencilerin ileri seviyede Arnavutça dilini bilmelerini ve öğrenmelerini istemektedir.

3.4.6.Eğitim Bakanlığı'nda Türkçe Eğitim Yetkilisinin Olmaması

Kosova Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nda Türkçe Eğitimden tam sorumlu bir yetkilinin olmaması, karşılaşılan sorunların tam çözüme kavuşamaması anlamına gelmektedir. Çünkü Kosova'da birkaç belediyede Türkçe dilinde eğitim görülmektedir. Karşılaşılan sorunları aktarıldığında bazı birim ve yetkililerden tam karşılık alınmamakta ve sorunlar çözüme kavuşamamaktadır. Ancak Bakanlıkta böyle bir yetkilinin olması, karşılaşılan sorunları iletme ve yardım alma konusunda önemli kolaylık sağlayacaktır. Eğitim Bakanlığında şu an iki Türk görevli bulunmaktadır, ancak bunların görevleri farklıdır. Bakanlık bünyesinde çalıştıkları birim ya da bölümler başkadır, direk Topluluk Eğitimi ile ilgili değildir. Bu nedenle ihtiyaç devam etmektedir.

3.5. Kosova Prizren Şehrinde İlköğretim Ve Ortaöğretim Okullarında Yapılan Türkçe Eğitimde Sorunlara Yönelik Stratejiler Ve Çözüm Önerileri

Prizren Belediyesi 2017-2021 yılları için Eğitim Gelişme Planı hazırlamıştır (Prizren Belediyesi, 2017). Gelişme planında okulların yönetilmesi ve idare edilmesi, katılım ve geniş kapsamlılık, öğretmenlerin mesleki gelişimi, yeni programların uygulanması ve kalitenin sağlanması başlıkları ele alınmıştır (Prizren Belediyesi, 30-48, 2017).

Prizren Belediyesi'nde Türkçe Eğitim için çalışma stratejisi 2020 ve devam eden yıllar için kısa, orta ve uzun vade şeklinde bir rapor halinde planlanması önerilmiştir (Kovaç, 2020).

3.5.1. Kısa Vade Yapılması Gerekenler

3.5.1.1. "Nazim Kokolari" İlköğretim okuluna anasınıfı çalışması.

"Nazim Kokolari – Budakova" İlköğretim okulunda 2022 yılının Şubat ayında Türkçe dilinde anasınıf 7 öğrencisiyle birlikte çalışmalara başlamıştır. Anasınıfın çalışmaya başlamasıyla birlikte birinci sınıfa kayıt yaptıran öğrenci sayısında olumlu bir etkilenme görülmektedir. 2022 / 2023 eğitim-öğretim yılı için aynı okulda birinci sınıfa 6 öğrenci kaydını yaptırmıştır. Yine aynı okulda anasınıfa 7 öğrenci kaydını yaptırmıştır. İlk defa bu okulda iki yıl ard arda kayıt döneminde aynı sayı yakalanmıştır.

3.5.1.2. Türk öğrencilere Arnavutça dili dersini veren öğretmenler sağlanmalıdır.

Kosova Eğitim Müfredatına göre çoğunluk olmayan topluluklar için Arnavutça dil dersi ilköğretim 3. Sınıftan itibaren başlamaktadır. Bu dersin daha etkin ve kalıcı olması için ders öğretmenlerinin Türkçe dilini yazıda ve sözelde iyi tanınması mecburiyeti getirilmelidir. Ayrıca derslerde kullanılan kitaplar daha uygun bir şekilde hazırlanmalıdır. Yetkililer bu durum için özen göstermiş ve bazı okullarda değişiklikler yaşanmıştır. Türk öğrencilerine "Arnavutça Dili ve Edebiyatı" dersine giren öğretmenlerin belirlenmesinde özen gösterilmiş ve öğretmenler, veliler bu durumdan memnun kalmıştır. Bu durum Prizren Belediyesi'nde Türkçe dilinde eğitim görülen her okul için geçerli olmasa da, bazı okullarda durumun değiştiği görülmektedir.

3.5.1.3. Okuma Kitabının hazırlanması

Okuma kitabı Kosova Eğitim Müfredatı Çerçevesine göre hazırlanması için bir kurul kurulmalıdır. Bu kuruldan her okulu temsilen birer sınıf öğretmeni, süreci takip edecek bir eğitim yetkilisi ve Toplumunu temsilen bir topluluk mensubu siyasetçi yer almalıdır. Kurul önce bir alan araştırması yaparak rapor hazırlamalıdır. Bu rapor dâhilinde çalışmalar başlatılmalıdır.

3.5.1.4. Kitap Hazırlama Kurulu

İlköğretim düzeyinde Türk öğretmen ve yazarlar tarafından kitapların hazırlanabilmesi için bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurulda alt sınıflardan iki üst sınıflardan dört öğretmen ve süreci takip edecek bir eğitim yetkilisi ve bir parti yönetim kurulu üyesi yer almalıdır. Bu kurul önce eksiklikleri tespit etmeli ve geniş çaplı bir rapor hazırlamalıdır. Bu rapor doğrultusunda kurulun eğitimi için Türkiye'ye gönderilmeli ve çeşitli seminer ve çalışmalara katılmaları sağlanmalıdır. Kurul önerisiyle branşlar için çalışma hazırlayacak öğretmen ve yazarlar tespit edilmelidir.

3.5.1.5.Okullarda Türk Psikolog Danışmanın yer alması

İlköğretim düzeyinde eğitim sürecinde sorun yaşayan öğrencilere destek olabilecek psikolog danışmanın yer alması. İlk aşamada 6 okula hizmet edebilecek iki psikoloğun çalışmaya başlaması ve diğer okula hizmet edebilmeleri talep edilmelidir.

3.5.1.6.Öğrencilere teşvik amaçlı hediye ve ödüller

Kosova'da ekonomik krizden dolayı doğum oranında önemli ölçüde düşüş yaşanmaktadır. Örneğin; Prizren Belediyesi'nde 2016 / 2017 eğitim-öğretim yılı ile 2018 / 2019 eğitim öğretim yılı arasında çeşitli nedenlerden dolayı bine yakın öğrenci azalmıştır. Ancak son 15 yılın istatistiğine bakarsak Prizren Belediyesi'nde birinci sınıflara kayıt yaptıran öğrenci konusunda böyle bir durum görülmemektedir. Sayı 90 ila 130 arasında değişmektedir. Ancak öğrenci sayısını bu seviyelerde tutabilmek ve toplumun milli duygularını canlı tutabilmek adına çeşitli teşvik edici hediye ve ödüller verilebilir.

Örnek olarak;

- Anasınıf öğrencilerine tablet, (Tablet bütün Türk öğretmenlerine verildi)
- Anasınıf öğrencilerine kayıt bursu,
- Birinci sınıflara laptop,
- Birinci sınıflara yıllık burs, (Kosova genelinde Türkçe dilinde eğitim gören birinci ve ikinci sınıf öğrencilere Türkçe Eğitime Teşvik bursu verildi. Daha üst sınıflara da verilmesi teşvik edici olacaktır),
- İkinci sınıflara eğitim yılı sonunda her okuldan en başarılı birer öğrenciye aileleriyle birlikte Türkiye gezisi,
- Para olarak ödül,
- Her sınıf seviyesindeki öğrencilere yılsonunda belirlenecek en başarılı öğrenciye para ödülü, bilgisayar, bisiklet, oda mobilyası v.b.

3.5.1.7.Bir “Özel Eğitim Sınıfının” daha açılması

Terzi Mahallesi, Tabakhane ve Ortakol semtlerine yakın olabilecek ve engelli çocukları olan ailelere ulaşım kolaylığı açısından bu bölgeler arasındaki mesafenin ortasında bir “Özel Eğitim Sınıfının” daha açılması. Örnek olarak “Emin Durak” İlköğretim okulunda karma şekilde eğitim verebilecek bir sınıfın Türkçe dilinde eğitim vermesi gerekir. Ancak bu sınıflara kayıt yaptıracak öğrencilerin uzman hekim ve psikologlar tarafından engellilik seviyesinin tespit edilmesi ve derecelendirilmesi gerekmektedir. Örneğin; Öğrenebilme seviyesi 25 ila 50 arasında olan bir öğrenci ile öğrenebilme seviyesi 50 ile 75 arasında olan öğrencinin aynı sınıf ortamında eğitilmesi, her iki öğrencinin de eğitim sürecinin olumsuz yönde etkileyecektir.

3.5.2. Orta Vade Yapılması Gerekenler

3.5.2.1.“Nazim Kokolari – Budakova” Karma Sınıf olayının çözümü.

“Nazim Kokolari – Budakova” İlköğretim okulunda Türkçe anasının çalışmaya başlamasıyla 3 yıl içerisinde öğrenci sayısında gözle görülür bir artış gerçekleşirse karma sınıflardan normal sınıflara geçilmesi ve her sınıf seviyesinin kendi sınıf öğretmeninin olması hedeflenmelidir.

3.5.2.2.Okullarda Türk hademelerin görevlendirilmesi.

1998 / 1999 eğitim-öğretim yılında Prizren Belediyesi'nde okullarda Türk milli mensubuna ait 10'un üzerinde, temizlikçi, teknik sorumlu ve usta bulunurken. 2019 yılında bu sayı sadece birdir. Bu görev yerlerinden emekli olan, vefat eden çalışanlar yerine başka milli mensubuna bireyler görevlendirilmiştir. Bilindiği üzere Prizren Belediyesi'nde altı ilköğretim okulu ve dört ayrı lisede Türkçe dilinde eğitim görülmektedir. Buna göre bu okullarda hem öğretmen hem öğrencilerin kendi anadilinde iletişim kurabilecekleri ve birbirlerine yardımcı olabilecekleri temizlikçi, teknik sorumlu ya da usta Türk milli mensubundan olmalıdır. Her okulda birer tane olabilir.

3.5.2.3.Okullarda Türk Psikolog Danışmanın yer alması.

İlköğretim düzeyinde eğitim sürecinde sorun yaşayan öğrencilere destek olabilecek psikolog danışmanın yer alması. İlk aşamada 6 okula hizmet edebilecek 6 psikoloğun çalışmaya başlaması ve her okulda birer Türk psikolog ya da pedagoğun yer alması önerilebilir.

3.5.2.4.Eğitim Yasalarında Türklerin Haklarının korunması.

Türk öğretmen alımında öğretmen kabul komisyonunda % 70 Türk eğitim temsilci ve sorumlularının yer alması gerekmektedir. İş ilanlarına katılacak adayların eğitim seviyesinin en az iki seviyesini kendi anadilinde tamamlamış olması şartı konulmalıdır. Önümüzdeki dönem yeniden düzenlenecek öğretmen alım prosedürü idari talimatına Türk adayların haklarını koruyacak maddelerin eklenmesi önem taşımaktadır.

3.5.2.5.Seminerlerin Düzenlenmesi

Türk öğretmenlerin eksiği olduğu alan ve konularla ilgili seminer istemi Kosova Türk Öğretmenler Derneği tarafından ya da öğretmenlerin talebine göre her okul temsilcisi veya koordinatör öğretmen tarafından belirlenebilir. Seminer istemi proje haline getirilmeli (Seminer konusu, seminere katılacak öğretmen gurubu ve sayısı, seminer için eğitimci, seminer yeri) ve Eğitim Bakanlığına sunulmalıdır. Bakanlık tarafından seminerin onaylatılması ve seminer sonunda verilecek sertifikaların onaylatılması, puanlanması gerekmektedir.

3.5.3. Uzun Vade Yapılması Gerekenler

3.5.3.1.“Nazim Kokolari – Budakova” İlköğretim okulu Üst Sınıfların Talebi.

“Nazim Kokolari – Budakova” İlköğretim okulunda anasınıfın Türkçe dilinde eğitim vermesi, alt sınıfların karma sınıflardan normal sınıflara dönmesi ve her sınıf seviyesinin kendi öğretmeninin olması Türkçe dilinde eğitime olumlu yönde etki edecek ve öğrenci sayısını artırdığı durumda VI. Sınıftan – IX. Sınıfa kadar Türkçe dilinde eğitimin verilmesi istenecektir. Bu durumda öğrenciler V. Sınıf eğitimini tamamladığı okulda orta üst seviyedeki eğitimine yine aynı okulda devam edebilecektir.

3.5.3.2.Lise Düzeyinde Okulun Yapılması

Prizren Belediyesi'nde Türkçe dilinde eğitim gören öğrenciler için Lise düzeyinde tüm lise ve branşları kapsayan okulun kampüs düzeninde çalışmalarına başlayabilir. Önceden Eğitim Bakanlığı'nın onayı ve kabulü, okul binasının yapımı tamamlanmış olması, Kosova Eğitim Kanun ve Yasalarına göre çalışma düzeninin hazırlanması gerekir. Kosova eğitim yasalarına ve çalışma planına göre tüm Türk öğrencilerinin eğitim alabileceği merkezi bir orta üst öğretim okulu ya da lise kampüsü yapılabilir. Burada Türk öğrencilere lise ve branşlarına göre eğitimlerine devam ederler. Bu durumun eğitimdeki kaliteyi artıracığı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim okullarında toplam 1099, ortaöğretim okullarında toplam 350 Türk öğrenci öğrenim görmektedir. 2022 / 2023 Eğitim – öğretim yılı için Prizren Belediyesi'nde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında toplam 106 Türk öğretmen görev yapmaktadır. Geçmişten günümüze öğretmen niteliğinde gözle görülür bir artış söz konusudur (Zengin ve Topsakal, 2008: 124). Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde öğrenci başarı durumu toplam olarak ilköğretimde % 64, lisede % 77'dir.

Kosova Prizren şehrinde ilköğretim ve ortaöğretim okullarında yapılan Türkçe eğitimde sorunları; kitap sorunu, X. sınıf liselere kayıtlarda yaşanan sorunlar, bir psikoloğun yaklaşık 1500 öğrenciye yeterli olmaması, “Nazim Kokolari – Budakova” İlköğretim Okulunda VI. Sınıftan IX. Sınıfa Türkçe eğitimin olmaması, Türk öğrencilere “Arnavutça” dil dersini veren öğretmenlerin yeterli kalitede olmaması, Eğitim Bakanlığı'nda Türkçe Eğitimle ilgili tam bir yetkilinin olmaması şeklindedir. Türkçe eğitimde karşılaşılan sorunlar kimi akademik çalışmalarla ortaya konmuştur (Ergül, 2009; Yıldırım, 2011). Türkçe kitaplar sorunu gelişmeler olmakla birlikte kimi kitaplar için devam etmektedir (Koro, 2008b; Akgün, 2012). Sorunların çözüm yeri başka genel sorunlarda olduğu gibi Eğitim Bakanlığı (Caca, 2013) ve Prizren Belediyesi'dir. Ortak çalışma ile bu sorunların üstesinden gelinebilir.

Prizren Belediyesi'nde Türkçe Eğitim için çalışma stratejisi kısa, orta ve uzun vade şeklinde planlanabilir. Bu hedeflere ulaşılabilmesi için sürekli rehberlik ve denetim faydalı olacaktır (Leskovci Sarıoğlu, 2011).

KAYNAKÇA:

AKGÜN, Sibel (2012). Kosova Türklerinin Tarihten Bugüne Kimlik Mücadelesi. *Karadeniz Araştırmaları*, (34), 11-36.

AKYÜZ, Yahya (2022). *Türk Eğitim Tarihi*, 35. Baskı, PegemA Yayınları, İstanbul.

CACA, Gülten (2013). Kosova Eğitim Sisteminde Din Eğitimine Eğitimci Algıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DEMİR, Necati (2010). Başbakanlık Osmanlı Arşivlerine Göre 1877-1912 Yılları Arasında Kosova'da Eğitim Ve Öğretim. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(3), 5-26.

DERVİŞ, Fetnan (2008). Osmanlı Döneminden Sonra Kosova'da Türklerin Eğitimi. VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda, Sunulan Bildiri, Ankara.

ERGÜL, Fazlı (2009). Kosova'da Türkçe Eğitim Ve Sınıf Öğretmeni Yetiştirme İhtiyacı. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13) , 39-51. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/zgefd/issue/47954/606729>

İGCİLER, Ahmet (1996). *Monografi*. Tan Yayınları, Priştine - Kosova.

KORO, Bedrettin (2008b). Kosova Türk Toplumunu Sorumlusu Bedrettin Koro ile 20.06.2008 tarihli yapılan mülakat.

KORO, Bedrettin (2008). "Kosova Eğitim Sistemi ve Türkçe Eğitim", <http://www.kosovahaber.com>, İndirilen Tarih: 25.11.2008.

Kosova Eğitim Bakanlığı Çalışma Stratejisi, <http://www.masht-gov.net>, indirilen Tarih – 09.03.2013.

KOVAÇ, Ferdi (2020). Kosova'da Türkçe Eğitim Stratejisi Prizren Belediyesi'nde Türkçe Eğitim Stratejisi Çalışma Planı. Prizren Belediyesi, Prizren.

KOVAÇ, Ferdi (2011). Sınıf Yönetimi'nde Öğretmenlerin Öğretim Liderliği Davranışlarını Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Türkiye Kosova Örneği). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Sakarya.

KOVAÇ, Ferdi (2022), Toplulukların Eğitim Gördüğü Lise Düzeyindeki Okullarda Mevcut Durum. Prizren Belediyesi, Prizren.

LESKOVCİ SARIOĞLU, Esengül. (2011). Kosova Eğitim Deneticilerinin Türk Eğitim Denetimi Sisteminin Kosova Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliğine İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Prizren Belediyesi, (2017). *Eğitim Gelişme Planı 2017-2021*. Prizren Belediyesi, Prizren.

Prizren Belediyesi Eğitim Müdürlüğü, (2021). Türkçe Eğitimde Var Olan Sorunlar. Prizren Belediyesi, Prizren.

SAFÇI, Nazan ve Bedrettin KORO (2008). *Kosova'da Türkçe Eğitimde Öğretmen Kadrosu*. Türk Öğretmenleri Derneği Yayınları, Prizren - Kosova.

SUROY Recepoğlu, Altay (2005). Kosova Türk Toplumunun ve Üyelerinin Haklar. Prizren: Özel Yayın

TAŞKIRAN, Cemalettin (2009). *Unuttuğumuz Vatan Rumeli*, Barış Platin Kitabevi Yayınları, Ankara.

TOPSAKAL, Cem ve Bedrettin KORO (2007). *Kosova'da Yaşayan Türkçe Eğitim*. Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları 40, Araştırma Dizisi 8, Bay Yayınları, Prizren – Kosova.

SOFUOĞLU, Ebubekir ve TOPSAKAL, Cem (2007). Osmanlı Devleti'nin Kosova Eğitim Sistemi'ne Yönelik Yönetimsel Düzenlemeler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4 – Sayı 1.

VIRMİÇA, Raif (2007). Kosova Türk Eğitim Kurultayı. *Kosova Türk Eğitiminin 55. Yıldönümü*. Kosova Türk Öğretmenler Derneği Kitap Yayınları, Prizren - Kosova.

YAMAN, Erkan, H. Yaman ve Ferdi KOVAÇ (2010). Kosova'da Türkçe Eğitimi: Tarihi Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri. 2. *Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi*, 30 Mayıs – 6 Haziran, Bildiriler Kitabı, Cilt 1, s. 649 - 660, Prizren - Kosova.

YILDIRIM, Bilal. (2011). *Kosova Eğitim Sistemi Ve Okul Yönetimi*. *Education Sciences*, 6 (3), 2399-2412. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsaedu/issue/19819/212069>

ZENGİN, Mevsim ve Cem TOPSAKAL, “Kosova Eğitim Sistemi ve Türkiye Eğitim Sistemi le Karşılaştırılması”. *Karadeniz Araştırmaları*. Sayı: 18, Yaz 2008, 107-126.